

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РАДА ДИРЕКТОРІВ
ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ І-ІІ РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ ІНДУСТРІАЛЬНИЙ КОЛЕДЖ»

**«ГЕРАЛЬДИКА, ВЕКСИЛОЛОГІЯ УКРАЇНИ:
ІСТОРІЯ, МІФИ, ТРАДИЦІЇ»**

МАТЕРІАЛИ
ОБЛАСНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
ЗАСІДАННЯ МЕТОДИЧНОГО ОБ'ЄДНАННЯ
ВИКЛАДАЧІВ ІСТОРІЇ ТА СУСПІЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН
ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ І-ІІ РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ
ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

27 квітня 2016 року

м. Чернівці

УДК [929.6+929.9](477)(08)
ББК 63.215(4Укр)я431

Г 37 **«Геральдика, вексилологія України: історія, міфи, традиції»:**
матеріали обл. наук.-практ. конф. засідання метод. об'єднання
викладачів історії та сусп. дисц. ВНЗ I-II р. а. Чернівецької області
(27 квіт. 2016 р.) / ДВНЗ «ЧІК». – Чернівці, 2016. – 125 с.

До збірника увійшли матеріали студентських робіт, творчих досліджень викладачів, присвячених тематиці становлення української геральдики, вексилологія, їх особливостей та специфіки розвитку на сучасному етапі.

Редколегія випуску:

Гапей А.В. – Голова Ради директорів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації Чернівецької області

Васкан А.В. – голова методичної ради, заступник директора з навчальної роботи Державного вищого навчального закладу «Чернівецький індустріальний коледж»

Фокшек А.М. – завідуючий відділенням автоматизації, видавництва та поліграфії, електричної інженерії, викладач спецдисциплін

Медведєва О.В. – завідувач навчально-методичним кабінетом Державного вищого навчального закладу «Чернівецький індустріальний коледж»

Матвеев В.В. – викладач історії циклової комісії загальноосвітніх дисциплін Державного вищого навчального закладу «Чернівецький індустріальний коледж», голова обласного методичного об'єднання викладачів історії та суспільних дисциплін вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації Чернівецької області

Човік С.В. – викладач історії циклової комісії загальноосвітніх дисциплін Державного вищого навчального закладу «Чернівецький індустріальний коледж»

Редакція колегії за зміст і авторство матеріалів відповідальності не несе

ЗМІСТ

Секція І. ГЕРАЛЬДИКА ЯК НАУКА, ГЕРАЛЬДИКА УКРАЇНИ

1. Собко Н.О.
ІСТОРІЯ ГЕРАЛЬДИКИ ВІД ПОЧАТКУ ДО СЬОГОДЕННЯ..... 4
2. Гонта Д.В., Кінащук С.В.
ПОХОДЖЕННЯ ТА ЕВОЛЮЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ СИМВОЛІКИ –
VEHILLUM ET INSIGNE..... 10
3. Матвеев В.В.
ФОРМУВАННЯ СУЧАСНИХ СИМВОЛІВ ОБЛАСТЕЙ УКРАЇНИ:
ВІД ТРАДИЦІЙ ДО НОВОГО..... 22
4. Рибалко А.В., Штефанеса А.А.
КОЗАЦЬКА ГЕРАЛЬДИКА..... 25

Секція ІІ. ТЕРИТОРІАЛЬНА ГЕРАЛЬДИКА СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

5. Ончуленко К.В.
ГЕРАЛЬДИКА БУКОВИНИ..... 34
6. Зелінська К.С.
ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ ГЕРБА МІСТА ЧЕРНІВЦІ..... 43
7. Бойко В.С.
ГЕРБ САДГОРИ..... 50
8. Лазаренко А.В.
ГЕРАЛЬДИКА ТА СФРАГІСТИКА МІСТА СНЯТИН..... 55
9. Андрійчук Л. М.
ЛЕГЕНДИ, ТРАДИЦІЇ СЕЛА СУХОВЕРХІВ КІЦМАНСЬКОГО РАЙО-
НУ ТА ЇХ ВІДОБРАЖЕННЯ В ГЕРАЛЬДИЧНИХ СИМВОЛАХ..... 65

Секція ІІІ. ВИКОРИСТАННЯ ГЕРАЛЬДИЧНИХ ЕЛЕМЕНТІВ В БОНІСТИЦІ ТА НУМІЗМАТИЦІ, ГЕРАЛЬДИСТИ УКРАЇНИ

10. Зубрин Б.Р.
НАРБУТ ГЕОРГІЙ ІВАНОВИЧ (АВТОР ПЕРШИХ УКРАЇНСЬКИХ
ДЕРЖАВНИХ ЗНАКІВ)..... 77
11. Пападопоул Н.
ГЕОРГІЙ НАРБУТ – ХУДОЖНИК-ГРАФІК, АВТОР ДИЗАЙНУ ПЕР-
ШИХ УКРАЇНСЬКИХ ГРОШЕЙ НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ..... 81
12. Савчук В.І.
ЗОБРАЖЕННЯ ГЕРБІВ, ЇХ ОКРЕМИХ ЕЛЕМЕНТІВ, ОРНАМЕНТІВ,
ЕМБЛЕМ ТА СИМВОЛІВ НА ГРОШОВИХ БАНКНОТАХ УКРАЇН-
СЬКОЇ ГРИВНІ..... 92

Секція ІV. УКРАЇНСЬКА ВЕКСИЛОЛОГІЯ, ЕМБЛЕМАТИКА

13. Драбко О.І.
УКРАЇНСЬКА ВІЙСЬКОВА ВЕКСИЛОЛОГІЯ: ТРАДИЦІЇ ТА СУ-
ЧАСНІСТЬ..... 104
14. Човік С.В.
УКРАЇНСЬКА ВІЙСЬКОВА СИМВОЛІКА: СТАНОВЛЕННЯ ТА
РОЗВИТОК..... 118
15. Лакуста С.І.
ІСТОРІЯ ПОХОДЖЕННЯ МЕДИЧНИХ СИМВОЛІВ..... 122

Література:

1. Буковина : історичний нарис / [літературний редактор В. М. Ботушанський]. – Чернівці : Зелена Буковина, 1998. – 416 с.
2. Гречило А. Б. Українська міська геральдика / А. Б. Гречило. – Київ – Львів, 1998. – 192 с.
3. Кайндль Р. Ф. Історія Чернівців / Раймунд Фрідріх Кайндль. – Чернівці : ЧМГО, 2005. – 275 с.
4. Лашкевич М. С. Запрошуємо на екскурсії Чернівцями : [путівник] / М. С. Лашкевич, І. Д. Бойко. – Чернівці : Прут, 2008 – 176 с.
5. Никирса М. Чернівці. Документальні нариси з історії вулиць і площ Марія Никирса. – Чернівці : Золоті литаври, 2008. – 452 с.
6. Прокопович Е. Кінець австрійського панування в Буковині / Пер. О. Матійчук, Н. Панчук / Еріх Прокопович. – Чернівці : Золоті литаври, 2003 – 80 с.
7. Сергійчук В.І. Національна символіка України: [наук.- худож. кн.] / В. І. Сергійчук. – К. : Веселка, 1992. – 109 с.
8. Чернівецька ратуша : минуле і сьогодення. Муніципальний видавничо-інформаційний центр. – Чернівці : Місто, 2001. – 8 с.
9. CZERNOWITZ : історичні вулиці, будинки та видатні особистості : урбаністичні есеї / І. Мельник, Л. Щербанюк, О. Любківський. – Чернівці : Друк Арт, 2015 – 416 с.

*В.С. Бойко, студентка II курсу
Державний вищий навчальний заклад
«Чернівецький коледж дизайну та економіки»
Науковий керівник: М.С. Семенюк*

ГЕРБ САДГОРИ

У цьому році виповнюється 245-а річниця з дня заснування Садгори. Її історичне минуле досліджували такі відомі буковинські краєзнавці як Б. О.

Тимошук, С. В. Пивоваров, П. Чеховський, Ю. О. Карпенко та інші. Власне, щодо заснування даного поселення існують різні точки зору. Одні дослідники стверджують, що це було у 1770 р., інші – навесні 1771 р.

Відомо, що в 1770 році Молдавське князівство було здобуте Дунайською

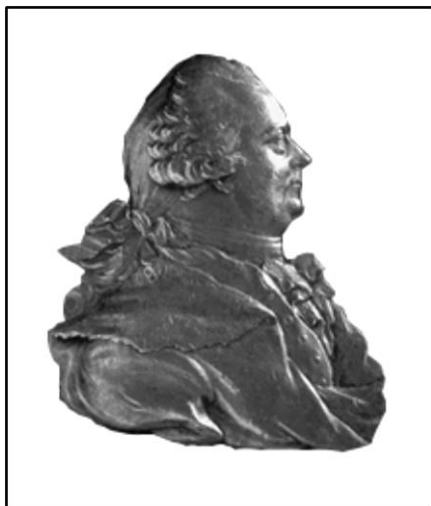

Рис. 1. Барон Петро-Миколай Гартенберг

армією Російської імперії. Командувач армії граф Рум'янцев з допомогою барона Петра-Миколая Гартенберга (Рис. 1) заснував недалеко від Чернівців монетарню, власником якої став Гартенберг. Справедливо вважають, що монетарня виникла на правому березі річки Тарнавки (зараз – потік Мошків), на незаселених землях тогочасного села Рогізна. Про цю подію збереглися свідчення відомих дослідників Ф. Вікенхаузера, Р.Ф. Кайндля, Е.Фішера та Й.Полека.

За однією з версій назву нове поселення Садгора отримало від прізвища власника монетарні Гартенберга, адже з німецької мови воно перекладалося як «Garten» – сад та «Berg» – гора. Проте, в окремих документах 1785 року вказується на молдавське походження топоніма Садгора, бо дослівно воно звучало як «село в гирлі річки» (румунською – «*satul de la gura râului*») [1, с. 40-43; 4, с.21-25; 5, с. 8; 7, с. 8].

Згідно, зі свідченням Ф. Вікенхаузера, навесні 1771 року на берегах невеличкої річечки розпочалося зведення виробничих і житлових приміщень, а

Рис. 2. Садгірський двопарник

вже восени відкарбували перші монети. За його підрахунками на монетарні працювали понад 50 робітників різних спеціальностей: монетарів, столярів, шевців, миловарів та інші. Крім монет,

тут виготовляли колеса до возів, відливали дзвони для храмів. Садгірська монетарня діяла на протязі чотирьох років, відкарбувавши за цей час так названої молдаво-валахської монети (Рис. 2) на загальну суму близько 700

тисяч карбованців. У 1774 році вона закрилася за непотрібністю, гроші знецінилися, а поселення почало поступово занепадати. А, в 1783 році Садгору взагалі викреслили із списку буковинських міст.

Цікаво, що на пам'ятній срібній медалі, датованій 1774 р., і виготовленій з нагоди заснування масонської ложі в Молдавському князівстві, на реверсі зображена гірська вершина, яка піднімається з бурхливого моря, а над нею праворуч – грізні хмари, з яких б'ють блискавки. Зліва – гору освітлює теплими променями сонце. На аверсі медалі знаходимо зображення бюста барона Гартенберга. Гора на зворотному боці медалі означає власне Садгору – маєток барона і центр масонської ложі. Блискавки символізують зло і війни, а сонце і його промені – спокій і процвітання.

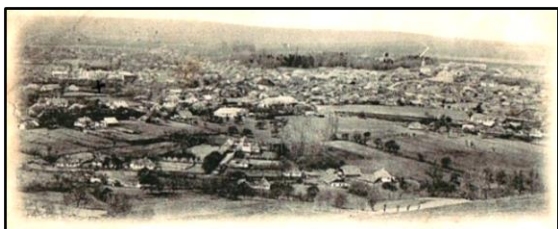

Рис. 3. Панорама Садгори

Відомо, що в передостанньому десятилітті XVIII ст. розпочався процес складення та затвердження нових геральдичних знаків для окремих поселень Буковини. Так, 1784 року дістав урядове узаконення герб міста Чернівців – адміністративного центру регіону, приблизно тоді ж – герб Красноільська, 1790 року – Старої Гути, 1801 року – Садгори (Рис. 3) і, нарешті, близько 1804 року – герб містечка Чудина [2, с.86-87; 6, с. 22; 9].

Рис. 4. Замок-палац барона Мустаці

Подальший історичний розвиток поселення, на протязі першої половини XIX століття, тісно пов'язаний із наданням їй статусу торгово-ремісничого містечка. Однозначно, що ситуація змінилася на краще з появою в Садгорі барона Теодора Мустаці (Рис. 4), який зробив все для того, щоб повернути поселенню статус міста. Так, 7 грудня 1801 року Вища придворна канцелярія у Відні своїм рішенням надала Садгорі офіційний

статус торгово-ремісничого містечка з власним гербом та належними привілеями. В останньому пункті цього документу було зазначено: «ввести власний герб у відповідності із запропонованим малюнком». Зображення й опис герба до наших днів не дійшли, хоча окремі дослідники вважають, що він був досить схожий на сучасний герб Садгирського району м. Чернівці.

Румунський дослідник Н. Грамада описує чотири типи йому відомих садгирських печаток. Аналізуючи їх можна з упевненістю сказати, що герб міста містив такі основні елементи: зображення міської брами, символічного саду на фоні символічної гори. Можливо, що колись дослідникам вдасться віднайти і саме зображення даного герба чи його повний геральдичний опис.

Рис. 5. Садгора. Ринкова площа

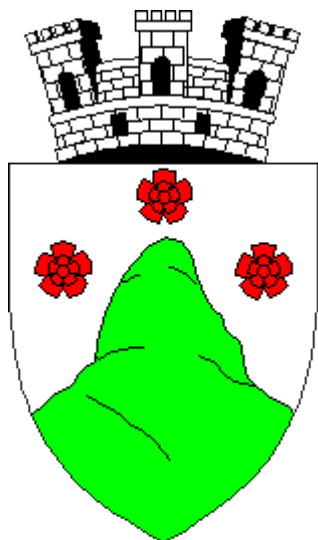

Рис. 6. Герб м. Садгора

У другій половині XIX столітті Садгора (Рис. 5) стає місцем проведення щорічних ярмарків по продажу худоби, які допомогли їй посісти одне з чільних місць в торгівлі та ремесла австрійської Буковини. На місцевих ярмарках щорічно продавали до 100 тисяч голів, а митні доходи від продажу становили 200 тисяч гульденів [3, с. 31-32].

Новою хвилею буковинської герботворчості став період 1919-1940-их років, адже українські землі Буковини увійшли до складу королівської Румунії. Були утворені Чернівецький та Сторожинецький повіти. Східна Буковина опинилася у межах Хотинського повіту. У 1928 році усі три повіти отримали від румунського уряду нові герби. Їх автором, як вважають дослідники, був художник, історик і геральдист Юрій Ончул, який створив чимало гербів у даний період.

Вже через два роки такі герби були узаконені для Чернівців, Сторожинця та Хотина, у 1932 – для Вижниці та Вашківців, у 1934 р. – для Герци, Заставної, Кіцманя, Садгори (Рис. 6) та Сторожинця. Достовірно відомо, 9 березня 1934 року румунський уряд затвердив для Садгори новий герб. Його емблематика була цілком «промовистою», тобто відображала назву міста – «на срібному фоні зелена гора, над якою розміщені три червоні геральдичні троянди. Щит увінчаний срібною міською короною з трьома вежами». «Корону з трьома вежами» зображували в геральдиці «позаштатних» міст, або їх ще називали «муніципії», до яких і належала Садгора. Щодо абстрактної символіки данного герба, то існують припущення про те, що у його композиції були використані давніші елементи, запозичені, ймовірно, з невідомого нині герба 1801 року.

У радянський період, а саме, на початку 1965 року Садгору приєднали до Чернівців. Був утворений Садгирський район міста Чернівці, до якого увійшли, крім власне даного поселення, вся лівобережна частина міста, включаючи Стару та Нову Жучку, Ленківці й Рогізну.

Сучасний розвиток геральдики Чернівецької області однозначно розвивається з врахуванням геральдичної спадщини минулого. Герб Садгирського району міста Чернівці був відновлений у 2008 році, за зразком знайдених ескізів, затверджених ще румунською королівською владою у 1930-их роках ХХ ст. [8; 10].

Література:

1. Буковина. Визначні постаті: 1774-1918 (Біографічний довідник) / Автор-упор. О. М. Павлюк. – Чернівці: Золоті литаври, 2000. – 252 с.
2. Михайлина Л. П. Нариси з історії Хотинської фортеці: факти, легенди, гіпотези [Текст] / Любомир Михайлина, Сергій Пивоваров; Держ. іст.-архіт. Заповідник «Хотинська фортеця». – Хотин, 2001. – 128 с. : іл.
3. Семенюк М. С. Ілюстрована історія Рогізної [Текст] : [краєзнав. дослідж.] / Микола Семенюк. – Чернівці : Місто, 2014. – 191 с. : фот.
4. Ю. Макар, С. Пивоваров, Ю. Юрійчук. Садогурська монетарня // ЧДУ ім. Ю. Федьковича, Буковинський центр археологічних досліджень. – Чернівці: Рута,

1998. – 80 с.

5. Барон Садогурський, який заснував Садогуру [Текст] : [Історія Садгори, барон Гартенберг] / І. Чеховський // СІТІ-Інфо. – 2004. – 20 лют. (№8). – с. 8

6. Панченко В. Символіка повітових міст Буковини // Науковий світ. – 2009. – № 3. – с. 22-24

7. Пивоваров С. Хто заснував Садгору? // Молодий буковинець. – 1997. – № 14-15. – с. 8.

8. <http://mtrk.com.ua/news/21814-2012-09-20-15-43-26.html>.

9. <http://starogit.do.am/publ/1-1-0-7793>.

10. <http://uagerb.com/bukovina/gerbi-mist-bukovini>.

*А.В.Лазаренко, студентка II курсу
Державний вищий навчальний заклад
«Чернівецький індустріальний коледж»
Науковий керівник: В.В.Матвеев*

ГЕРАЛЬДИКА ТА СФРАГІСТИКА МІСТА СНЯТИН

Найдавнішими джерелами, звідки можна почерпнути інформацію про життя Снятина, є документи міської влади. Серед найпоширеніших були «грунтові книги міста», «книги зобов'язань». Найбільше інформації дають люстрації – спеціальні описи або ревізії королівських маєтків, інвентарі–договори, що складаються при здачі маєтків в оренду «городські книги», що об'єднували в собі податкові реєстри; селянські і шляхетські скарги, королівські універсал, постанови сеймів, судові протоколи і протоколи обстежень громадських комісій. Особливу вагу мають «церковні візитарії», а також Йосифінські метрики та скарги селян – «реєстри шкод». Саме такі документи дають найповніший опис життя середньовічного міста. Виходячи з матеріалів книги Володимира Грабовецького «Ілюстрована історія Прикарпаття» відомо, що багатий матеріал було взято «із судових книг міської ради Снятина», які під час Першої світової війни були перенесені до історичних